

تحلیل پیشران‌های کلیدی اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی با رهیافت آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: منطقه سیستان)

حسنعلی جهان‌تیغ^۱، علی اکبر عنابستانی^{۲*}، محمودرضا میرلطفی^۳ و امیدعلی خوارزمی^۴

تاریخ پذیرش: ۵ بهمن ۱۳۹۹ تاریخ دریافت: ۲۳ آبان ۱۳۹۹

چکیده

در بازه زمانی کنونی، رهیافت روستای خلاق به عنوان دیدگاهی نو در زمینه توسعه روستایی تلاش دارد تا بستر زندگی با کیفیت و خلاقانه را در مناطق روستایی مهیا سازد. بنابراین هدف مطالعه حاضر استخراج شاخص‌های روستای خلاق در سکونتگاه‌های روستایی منطقه سیستان و شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر برای گسترش زمینه‌های خلاقیت روستاییان است. برای این منظور از روش تحلیل اثرات متقاطع استفاده شد. اطلاعات مورد نیاز در قالب پرسشنامه دلفی و با استفاده از نظر متخصصان استخراج گردید و پیشران‌های کلیدی اثرگذار بر خلاقیت روستاییان شناسایی گردید. نمونه مورد مطالعه شامل ۲۹ نفر از کارشناسان در منطقه سیستان می‌باشند که به صورت هدفمند انتخاب شدند. نتایج نشان می‌دهد که در مجموع تعداد ۶ مؤلفه (انعطاف‌پذیری، ابتکار، ترویج و آموزش، خطرپذیری، رهبری و مشارکت) با ۶۹ شاخص در شکل‌گیری روستای خلاق اثرگذارند که در این بین ۱۸ شاخص به عنوان پیشران‌های کلیدی انتخاب شدند. از بین ۱۸ پیشران، تعداد ۶ پیشران بیشترین اثرگذاری و کمترین اثرپذیری را داشتند که شامل "ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید و نوآورانه (با اثرگذاری ۳۲)"، "میزان توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق (با اثرگذاری ۲۶)"، "استقبال و پذیرش خلاقیت توسط ساکنین محلی روستا در منطقه (با اثرگذاری ۲۳)"، "توسعه ایده‌های خلاقانه جهت بهبود مشارکت مردمی (با اثرگذاری ۲۳)"، "اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت (با اثرگذاری ۲۱)" و "آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان در محیط‌های روستایی (با اثرگذاری ۲۱)" می‌باشند. بنابراین رهیافت روستای خلاق به عنوان یک رویکرد مفید و کارآمد برای رفع موانع توسعه در سکونتگاه‌های روستایی پیشنهاد می‌گردد.

کلمات کلیدی: آینده‌نگری، خلاقیت روستایی، پایداری روستایی، سیستان.

۱ - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲ - استاد گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۳ - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زابل، زابل، ایران

۴ - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

*-نویسنده مسئول: (anabestani@um.ac.ir)

مقدمه

شناخت پیدا کردن نسبت به آینده، رویایی است که از گذشته تلاش افراد بسیاری را در طول تاریخ به خود معطوف کرده است و در دوره جدید، توجه به آینده روز به روز در حال تکامل است و آینده‌پژوهی با نظریه‌ها، مکاتب و پارادایم‌های جدید نوعی رویکرد تکاملی را برای مؤلفه‌ها و ابعاد مختلف آینده مهیا کرده است (جشاری و مرادی، ۱۳۹۸). مطالعه درباره آینده‌پژوهی متمایل به تصمیم است یعنی نیروهای جدیدی را توصیف و معرفی می‌کند که باید برای گرفتن تصمیمات هوشمندانه درک شوند (گلن^۱، ۲۰۰۹). استفاده از رویکردهای آینده‌پژوهانه در برنامه‌ریزی استراتژیک می‌تواند یکی از دفاع‌های اساسی در برابر چالش‌های محیط پویای امروزی باشد (اصلانیان و همکاران، ۱۳۹۵). در این بین، آینده‌نگری وضعیت سکونتگاه‌های روستایی یکی از مهمترین مسائل جامعه امروز جهانی، به‌ویژه ایران می‌باشد، زیرا بروز نابرابری و عدم توجه به روستاها طی دهه‌های اخیر که موجب ضعف و تسریع روند نابودی این کانون‌های سکونتگاهی و ایجاد عدم تعادل فضایی درون ناحیه و یک سو شدن جریان خدمات، سرمایه، اطلاعات و جمعیت به سمت کانون‌های شهری گردیده است (زراعی، ۱۳۹۵). برای فائق آمدن بر این چالش‌ها و توسعه یافتن روستاها، راهکارها و رویکردهای متنوعی معرفی گردیده که در این بین با بررسی تجارب و سوابق کشورهای گوناگون در برنامه‌ریزی توسعه روستایی از دهه ۱۹۵۰، رویکردها و راهبردهای مورد استفاده در این زمینه را در چهار دسته رویکردهای اقتصادی (توسعه کشاورزی، انقلاب سبزی، اصلاحات ارضی، صنعتی‌سازی)، رویکردهای اجتماعی (تأمین نیازهای اساسی، مشارکت در توسعه روستایی، توسعه اجتماعات محلی)، رویکردهای کالبدی-فضایی

(برنامه‌ریزی مراکز روستایی، توسعه روستا- شهری، کارکردهای شهری در توسعه روستایی) و رویکردهای جامع (توسعه روستایی همه‌جانبه و یکپارچه، توسعه پایدار) طبقه‌بندی، تفکیک و مشخص گردیده است (استلاجی و جعفری، ۱۳۹۳). این در حالیست که اکثر راهکارهای گذشته توسعه مانند صنعتی‌سازی و توسعه کشاورزی نتوانستند شرایط لازم برای پایداری اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی را به دنبال داشته باشد (استلاجی، ۱۳۸۱). با وجود این، اکثر کشورها در جستجوی شناخت یا خلق راه و روش‌های جدید برای تحقق توسعه روستایی برآمدند و توسعه فعالیت‌های خلاق به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار در توسعه روستایی مطرح گردید (عینالی و همکاران، ۱۳۹۸). در این بین، برخی از محققان نظریه روستای خلاق را مطرح کردند. در این نظریه اعتقاد بر این است که مناطق روستایی می‌توانند با جذب افراد در حرفه‌های خلاق رشد اقتصادی را به ارمغان آورند. با این وجود، شناسایی عوامل مرتبط با خلاقیت روستایی می‌تواند راه‌گشای توسعه این مناطق باشد و زمینه لازم را برای نگهداری، جذب و پرورش انسان‌های خلاق ایجاد نماید. همچنین وجود این امر می‌تواند نتایج منفی حاصل از تجربه‌های پیشین توسعه روستایی را به حداقل برساند و آینده امیدوارکننده‌ای را برای مناطق فوق رقم بزند (دونالد و همکاران^۲، ۲۰۰۸). بنابراین محیط‌های روستایی با توجه به توان‌های بالقوه بسیار بالا، باید ساختارهای خود را در مسیر پروراندن افراد و ایده‌های خلاق و همچنین محیطی خلاق و سازگار با شرایط کنونی بی‌پروا کنند. در این صورت خواهند توانست نقش‌های تعیین‌کننده خود چون اقتصاد روستایی که اثراتش تا مرزهای فراتر از روستا هم درک می‌شود، را بهتر ایفا کند و در آینده به توسعه پایدار نائل شوند (یاسوری و سجودی، ۱۳۹۶). از این‌رو، با علم به اینکه مسائل و

موانع توسعه در مناطق روستایی ایران به‌ویژه در منطقه سیستان معطوف به عدم شناخت ظرفیت‌های خلاق در این مناطق است، هدف این پژوهش، آینده‌نگری اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی منطقه سیستان است. در این مطالعه سکونتگاه‌های روستایی سیستان به عنوان محدوده مورد مطالعه انتخاب شده تا به تبیین شاخص‌های خلاق در این مناطق پرداخته شود، تا از این طریق با شناسایی شاخص‌ها، زمینه‌ها و چاره‌جویی با رویکرد آینده‌نگری، روندهای حاکم بر مجموعه روستایی مذکور و هدایت آگاهانه و سمت‌دهی مدیرانه آن‌ها، به الزامات پایداری در برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های روستایی توجه گردد.

نتایج مطالعه ابریشمی و همکاران (۱۳۹۸)، نشان داد که صنایع خلاق بر توسعه پایدار اقتصادی روستاهای مورد مطالعه اثرگذار است. عینالی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی نقش گردشگری خلاق بر توسعه پایدار روستایی پرداختند. نتایج نشان داد که مقادیر میانگین تمامی مؤلفه‌های گردشگری خلاق به استثنای ریسک‌پذیری (۲/۹۹) بالاتر از ۳ بوده که نشانگر وضعیت مطلوب روستاهای هدف از نظر گردشگری خلاق است. نتایج مطالعه کلامی و حسینی (۱۳۹۶)، نشان داد که دولت می‌تواند با مشارکت ساکنان اقدام به ایجاد صنایع خلاق نماید و صنایع خلاق در تمام زمینه‌ها اعم از فرهنگی، آیینی، هنری، کشاورزی و صنعتی باید در نظر گرفته شود. راست‌قلم و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی به تعیین پیشران‌های کلیدی روستای خلاق اقدام نمودند. ساختار نظری به‌دست آمده از بخش اول پژوهش شامل ۱۵ مؤلفه و ۴۹ معرف بود. بیشترین امتیاز به طبقه خلاق «مهاجران به روستا» با ۰/۰۸۷۴۵۲ درصد و کمترین امتیاز به «ارتباطات با بستگان» با ۰/۰۳۵۴۷۸ تعلق داشت. نتایج مطالعه کامرودین و همکاران^۱ (۲۰۱۸)، نشان داد که روستاهای خلاق مورد مطالعه با استفاده از روش‌های جدید تبلیغات مانند

فیس‌بوک، یوتیوب و بازارتوانسته‌اند در زمینه توسعه کارآفرینی نقش مؤثری داشته باشند. کن و ان‌جی^۲ (۲۰۱۷)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که روستای دونگ لم^۳ دارای پتانسیل‌های لازم برای گردشگری خلاق است. بر این اساس لازم است تا بسته‌های گردشگری متنوعی از جمله اکوتوریسم؛ گردشگری، گردشگری روستایی در این منطقه وجود داشته باشد. نتایج مطالعه آردحالا^۴ و همکاران (۲۰۱۶)، نشان داد که توسعه صنعت گردشگری خلاق در روستاهای مورد مطالعه نیاز به توجه چهار عامل دارد که عبارتند از: ۱- نیازمند انرژی‌های اساسی ۲- جاذبه‌های گردشگری ۳- قابلیت دسترسی و تحرک ۴- توسعه محصول. سیتربلیا و مگلیو^۵ (۲۰۱۴)، در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که پایه‌های موفقیت گردشگری خلاق نهفته در تحکیم اقتصاد محلی بر اساس خلاقیت در یک سیستم منطقی است. نتایج مطالعه دون‌سین^۶ (۲۰۱۳)، نشان داد که برای دستیابی به گردشگری خلاق روستایی توجه به ترکیب رنگ، هماهنگی و نظم بین چیدمان اقامت‌گاه‌ها و کیفیت و مدیریت بهداشت امری ضروری به حساب می‌آید. نتایج مطالعه لی و وول^۷ (۲۰۱۲)، نشان داد که استفاده از مزیت‌های روستاها در جهت طبخ غذاهای محلی می‌تواند به اقتصاد خلاق گردشگری روستایی دست یافت. نتایج مطالعه استولاریک و همکاران^۸ (۲۰۱۰)، نشان داد که گردشگری و توسعه اقتصاد به‌عنوان زمینه‌های بروز خلاقیت در جوامع روستایی معرفی و هنرهای تجسمی، فرهنگ و میراث تاریخی به‌عنوان ابزار تولید ثروت و بازآیای فرایندهای سنتی اقتصادی نام برده شده است. برون‌تراپ و مسنر^۹ (۲۰۰۷)، در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که صنایع خلاق در زمینه‌هایی

2 - Can and Ngo

3 - Duong Lam

4- Ardhala

5 - Citarella and Maglio

6 - Doncean

7 - Lee and Wall

8 - Stolarick

9 - Brüntrup and Messner

1 - Kamarudin

همچون موسیقی، ادبیات، گردشگری و هنر دارای جایگاهی راهبردی برای ترویج هوشمندانه پایداری و رشد فزاینده محلی، منطقه‌ای و ملی در اروپا دارد.

شواهد حاصل از بررسی ادبیات و سابقه پژوهش نشان می‌دهد تا کنون مطالعات اندکی پیرامون روستای خلاق صورت گرفته است و به دلیل تنوع، پیچیدگی، گستردگی و نو بودن موضوع مورد مطالعه، تلاش در تدوین نظریه‌ای که بتواند کلیت پدیده مورد نظر را تبیین کند، به ندرت صورت گرفته است. نتایج مروری بر متون مرتبط با موضوع نشان می‌دهد که هر کدام از نظریه‌ها و دیدگاه‌ها، بخش‌هایی از موضوع را آن هم از برخی زوایا مورد بررسی قرار داده‌اند. در این بین، برخی از صاحب‌نظران داخلی و خارجی به مقوله روستای خلاق و عوامل مرتبط با آن توجه داشته‌اند و مباحثی پیرامون، کارآفرینی، روستای خلاق و گردشگری خلاق روستایی را مورد بررسی قرار داده‌اند. در نتیجه می‌توان بیان داشت که در زمینه آینده‌نگری اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق تاکنون مطالعه‌ای با این مضمون انجام نگرفته است.

مفهوم روستای خلاق و پایداری روستایی

روستای خلاق مفهوم جدیدی است که به تبعیت از مفهوم شهر خلاق ایجاد شده و تعریف واحد و بین‌المللی در این باره تا به حال صورت نگرفته است. با این حال به تعریفی مختصر از این مفهوم اشاره می‌شود. روستای خلاق فضایی است که با اتکا بر فرآیندهای بوم‌مدارانه سبک زندگی، محیط زیست پاک و امکانات مطلوب زمینه جذب طبقه خلاق در صنایع با فناوری غیر سطح بالا، بویژه در بخش فرهنگ و هنر را مهیا و بستر انتفاع برد - برد جامعه روستایی و طبقه خلاق و همچنین مخاطبان و مصرف‌کنندگان محصولات خلاقانه در بیرون از محیط روستا را فراهم می‌آورد. تولید ثروت در این روستا ناشی از پرداخت حق بهره مالکانه فضای روستایی به روستاییان و تولید ارزش افزوده

اقتصادی ناشی از خلاقیت‌های طبقه خلاق است که این مکمل فعالیت‌های ذاتی روستا در تولیدات بویژه بخش کشاورزی است (راست‌قلم و همکاران، ۱۳۹۵). در همین زمینه، بسیاری از نویسندگان از جمله استولاریک و همکاران (۲۰۱۰) عقیده دارند که مناطق روستایی دارای پتانسیل بالایی برای مکان‌یابی بخش‌های خلاق هستند و حتی مدیران روستایی می‌توانند طبقه خلاق را جذب کنند. از سوی دیگر مورگان و لمب و فریر (۲۰۰۹) عقیده دارند که مدیران اجرایی روستا می‌تواند از سه رویکرد استراتژیک برای حمایت از توسعه خود استفاده کند. این روش‌ها بر اساس توسعه محلی، توسعه اقتصادی، خلاقیت و استعداد آنها است.

- رویکرد اول در ارتباط با خصوصیات محلی، میراث فرهنگی، سنت‌ها و شرایط طبیعی است. این رویکرد توسعه در نتیجه استفاده از منابع محلی برای توسعه گردشگری است. در این رویکرد دهیاران روستایی باید فضایی مسالمت‌آمیز و راحت برای ارائه تجارب معتبر داشته باشند.
 - رویکرد دوم، توسعه اقتصادی را به وسیله حمایت از فعالیت‌های کارآفرینی برجسته می‌سازد. در این رویکرد دهیاری باید یک محیط کسب و کار مناسب برای کارآفرینان محلی ایجاد و یا شروع به حمایت از فعالیت‌های آنها کند.
 - رویکرد سوم بر نیاز به حمایت از خلاقیت و استعداد در دهیاری‌های روستایی و مزایای استفاده از چنین پشتیبانی از نظر رشد اقتصادی مستمر تأکید می‌کند. اقتصاد خلاق در مناطق روستایی در حضور هنر و فرهنگ است. همچنین، توسعه مبتنی بر خلاقیت از طریق حمایت از استعدادهای هنری با هدف، پشتیبانی از هنر و صنایع دستی و برنامه‌های آموزشی طراحی و اجرا شده است.
- به طور کلی توسعه محلی را می‌توان با بسیج ظرفیت‌های

حالی که اعتلای یکی نه تنها بر دیگری تأثیر منفی نمی‌گذارد، بلکه عامل رشدیابنده دیگری نیز می‌شود (ابریشمی و همکاران، ۱۳۹۸). شکل ۱ گویای مدل مفهومی تحقیق می‌باشد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

محدوده مورد مطالعه

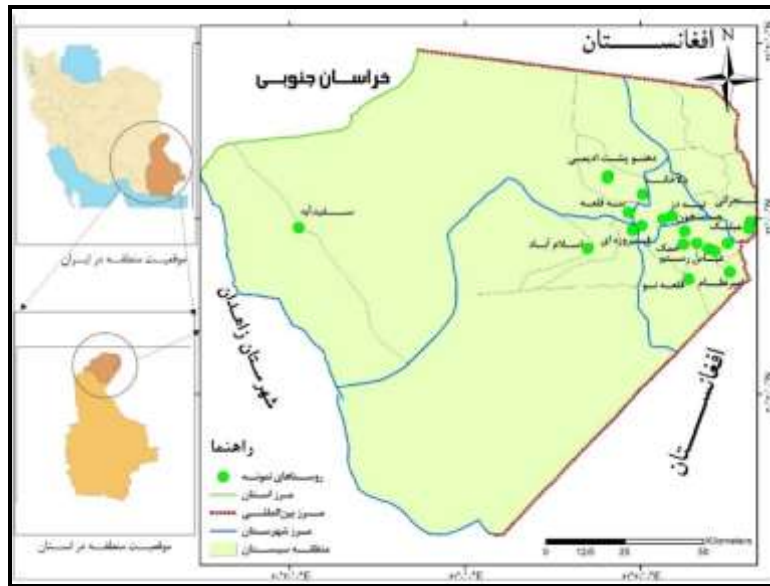
منطقه سیستان با مساحت ۱۵۱۹۷ کیلومتر مربع در محدوده جغرافیایی بین ۳۰ درجه و ۵ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۸ دقیقه عرض جغرافیایی و ۶۰ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۶۱ درجه و ۵۰ دقیقه طول جغرافیایی در جنوب شرقی ایران و در شمالی‌ترین قسمت استان سیستان و بلوچستان واقع شده که حدود ۸/۱ درصد از مساحت استان را به خود اختصاص داده است. این منطقه از شمال و شرق به مرز افغانستان محدود می‌گردد. سیستان دارای پنج شهرستان زابل، زهک، هیرمند، نیمروز و هامون می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

محلی (ظرفیت اقتصادی، اجتماعی، تکنولوژیکی و سیاسی) و منابع (طبیعی، اقتصادی و زیربنایی) به دست آورد. (جارابکاوا و حامادا، ۲۰۱۲). با این وجود، خلاقیت روستایی به عنوان راهی برای توسعه پایدار جوامع روستایی به ویژه در جوامع کمتر توسعه یافته مطرح می‌شود (قاسملو و همکاران، ۱۳۹۸). در راستای تأیید اهمیت خلاقیت روستایی، آردحالا و همکاران (۲۰۱۶) برای توسعه روستایی سه رویکرد را ارائه می‌دهند که عبارتند از رویکردهای توسعه مکانی، توسعه اقتصادی و توسعه خلاقیت و استعدادهای فردی. تجربیات نشان می‌دهد که برای توسعه روستایی، باید به رویکرد سوم توجه ویژه‌ای کرد؛ یعنی شکل‌گیری خلاقیت در مناطق روستایی بر اساس ظرفیت‌ها و فرهنگ روستا (آردحالا و همکاران، ۲۰۱۶). در همین راستا، بالفور^۲ و همکاران (۲۰۱۸) بر این باورند که توسعه مبتنی بر خلاقیت روستایی توانایی تقویت شبکه‌های تعاملی را دارد، که باعث دخالت مدنی، برانگیختگی احساس جامعه، کارآفرینی و تحول خلاق می‌شود. آموزشگاه‌های هنری، جشنواره‌ها و سال‌های هنرهای محلی، فرصت‌هایی را برای ایجاد تعاملات مشترک فراهم می‌کنند که می‌توانند ظرفیت خلاق جوامع روستایی را تقویت کنند (بالفور و همکاران، ۲۰۱۸). در واقع، در مفهوم روستای خلاق، حضور و تمرکز تولیدکنندگان، هنرمندان، دانشمندان و دانشجویان و سنت‌شکنان به پیشرفت روستا ارتباط دارد. این گروه خلاقیت را شدت می‌بخشند و برای دیگران جذاب هستند. همچنین ایشان فضای خلاق یک روستا یا منطقه را ساخته و شکل می‌بخشند (جی‌اسکات^۳، ۲۰۰۶). با توجه به مطالب مطرح شده می‌توان نتیجه گرفت که توسعه زمینه‌های خلاقیت راهکاری مناسب برای توسعه روستایی است، چراکه توانایی بسیج سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی، انسانی، فرهنگی و طبیعی را برای رسیدن به هدف توسعه دارد، در

1 - Jarábková, and Hamada

2 - Balfour

3 - J scotte

شکل ۲. محدوده مورد مطالعه

مواد و روش‌ها

ماهیت این پژوهش از حیث هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی - تحلیلی بوده، که برای جمع‌آوری اطلاعات از روش اسنادی و میدانی استفاده شده است. جهت استخراج پیشران‌های کلیدی مؤثر بر شکل‌گیری خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی سیستان، پرسشنامه میک مک تهیه و در بین اعضای جامعه نمونه توزیع و تکمیل شده است. جامعه نمونه این پژوهش را ۲۹ نفر از فعالان، کارشناسان، متخصصین و اساتید دانشگاه در حوزه روستایی تشکیل می‌دهند. اعتبار و روایی ابزار گردآوری اطلاعات (پرسش‌نامه) را استادان و خبرگان تأیید کردند؛ همچنین بهره‌گیری از مبانی نظری پژوهش و نظر خبرگان و صاحب‌نظران ضامن روایی پرسش‌نامه است. برای پایایی گویه‌های پژوهش از آماره آلفای کرونباخ استفاده شد که نشان داد آلفای کرونباخ در بعد انعطاف‌پذیری (۰/۷۵۵)، در بعد ابتکار (۰/۷۷۳)، در بعد ترویج و آموزش (۰/۷۹۶)، در بعد خطرپذیری (۰/۷۸۴)، در بعد رهبری (۰/۷۸۹) و در بعد مشارکت (۰/۷۷۲) است و حاکی از پایایی زیاد است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و

تحلیل ساختاری تأثیرگذاری شاخص‌های مؤثر بر خلاقیت روستایی در سکونتگاه‌های روستایی از نرم افزار Micmac استفاده شد که در ابتدا تأثیر متغیرها نسبت به یکدیگر از صفر تا چهار براساس طیف تعریف شده در این نرم افزار و بر نظر کارشناسان و متخصصان ارزش‌گذاری شد؛ سپس تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم و همچنین شاخص‌های دارای پتانسیل اثرگذار و اثرپذیر مستقیم و غیرمستقیم و در نهایت تأثیرگذارترین شاخص‌های کلیدی شناسایی شده است.

روش تحلیل اثر متقابل

این روش، یک رویکرد کارا و مفید است. تحلیل اثر متقابل، روشی برای تشخیص روابط متقابل است. به طوری که تأثیر هر روند بر روندهای دیگر درجه‌بندی می‌شود. به عبارت دیگر CIA یک روش نیمه کمی است که در آن، به جای روابط علت-معلولی ساده، روابط متقابل بین خرده سیستم‌های مختلف، در ماتریس تحلیل می‌شود.

جدول ۱. مؤلفه‌ها و شاخص‌های روستای خلاق

مؤلفه	شاخص	تعداد گویه‌ها	کرونباخ
توانایی جهت‌یابی	۱- توجه به حفظ محیط زیست، ۲- امید به آینده مطلوب توسط مردم روستا، ۳- پذیرش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا، ۴- تمایل به حفظ و پایبند بودن به ارزش‌های فرهنگی گذشته، ۵- سازگاری بافت تاریخی و بافت جدید در روستا، ۶- استقبال از اختراع و نوآوری توسط ساکنان روستا، ۷- اعتماد به تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌های نخبگان و تحصیل‌کردگان محلی در شکل‌گیری روستای خلاق، ۸- اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت امور روستا، ۹- وجود زمینه‌های مناسب برای ماندگاری تحصیل‌کردگان دانشگاهی در روستا، ۱۰- توانایی سازگاری با محیط و مردم	۱۰	۰/۷۵۵
آزادگی	۱- توانایی به‌کارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید برای حل مشکلات روستا (نوگرایی، جسارت)، ۲- برگزاری فستیوال‌ها و جشن‌ها برای جذب گردشگر در روستا، ۳- برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری در جهت تقویت ایده‌های خلاق، ۴- زیبا سازی منظر و چشم انداز کالبدی روستا، ۵- وجود مکان‌ها و فضاهای عمومی برای استراحت روستائیان، ۶- وجود رستوران و قهوه خانه و غذاخوری برای خدمات‌دهی به گردشگران در روستا، ۷- استفاده از اماکن و فضاهای زیبای روستایی درآمدزا و اثرگذار در رشد اقتصادی، ۸- توانایی رونمایی مکان‌ها و فضاهای روستایی مؤثر در زنده نگه‌داشتن فرهنگ بومی، ۹- استفاده از شیوه‌های نوین بازاریابی جهت فروش محصولات روستایی، ۱۰- استفاده از شیوه‌های نوین کشت و کار (کشاورزی ارگانیک و مکانیزه)، ۱۱- تمایل مردم روستا به ایده‌های جدید در راستای گسترش روستای خلاق، ۱۲- استقبال و پذیرش خلاقیت توسط ساکنین محلی روستا	۱۲	۰/۷۷۳
دانش و آموختن	۱- تبلیغات برای جذب ایده‌های خلاقانه مرتبط با روستا از طریق فضای مجازی و رسانه‌ها، ۲- استفاده از روش‌های جدید در ارایه توانمندی‌های روستائیان (از طریق صنایع دستی و...) به سایر افراد روستایی، ۳- توجه به تبلیغات جاذبه‌های خلاقیت روستایی از طریق تولید فیلم و سریال، ۴- حمایت مردم روستا و مسئولین محلی از طرح‌های کارآفرینی، ۵- میزان جسارت و نوآوری اهالی روستا در خدمات‌دهی خلاقانه به گردشگران، ۶- محور قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین خلاقانه، ۷- توجه به کتابخانه‌های عمومی برای پشتوانه‌سازی فرهنگی بر مبنای شکل‌گیری روستای خلاق، ۸- آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان، ۹- وجود نشریات مشخص در زمینه خلاقیت روستایی، ۱۰- تشکیل کارگاه‌های آموزشی در روستا	۱۰	۰/۷۹۶
توانایی پذیرش	۱- توانایی قبول پیامدهای شکست فعالیت‌های فردی، ۲- ترس از خطر عدم موفقیت به دلیل کمبود سرمایه، ۳- خطرپذیری به منظور تأمین نیازهای اساسی، ۴- استقبال از راه اندازی فعالیت‌های مرتبط با گردشگری، ۵- زمینه‌سازی برای اشتغال افراد غیر بومی در روستا، ۶- زمینه‌سازی برای آموزش افراد در فعالیت‌های خود اشتغالی، ۷- جذب سرمایه از منابع شهری، ۸- مهاجرت از شهر به روستا، ۹- افزایش تنوع مشاغل و صنایع کوچک در روستا، ۱۰- مهیا بودن زمینه برای فعالیت هنرمندان و تولیدکنندگان صنایع دستی و هنری در روستا، ۱۱- امکان عرضه و فروش محصولات و صنایع دستی، ۱۲- ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید، ۱۳- روحیه بلند پروازی و پشتکار افراد در راه اندازی فعالیت جدید در روستا، ۱۴- حمایت مالی از طریق ارایه وام برای توسعه فعالیت‌های خلاقانه	۱۴	۰/۷۸۴
توانایی	۱- توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق، ۲- قدرت نفوذ مدیران محلی در میان مردم روستا، ۳- توجه و حمایت مدیران روستا به خلاقیت ساکنین روستا، ۴- استفاده از افراد متخصص و دارای مهارت در زمینه‌های مدیریتی، ۵- تسهیل موانع قانونی و نهادی برای فعالیت‌های هنری و تولیدات آن‌ها توسط مدیران روستا، ۶- مناسب بودن عملکرد مدیران روستا (شورا و دهیاری) در جذب خدمات، ۷- توسعه مناسب زیرساخت‌های ارتباطی و حمل و نقل، ۸- توانایی مدیران روستا در ایجاد ارتباط با سایر روستاها و شهرها، ۹- علاقه‌مندی مدیران در انتقال دانش و تجارب در زمینه صنایع دستی، ۱۰- همکاری دولت و مدیران محلی در بازاریابی محصولات و صنایع دستی، ۱۱- علاقه مدیران به حمایت از شکل‌گیری روستای خلاق، ۱۲- آموزش و افزایش آگاهی مردم محلی نسبت به فعالیت‌های خلاق توسط مدیران محلی، ۱۳- استفاده از فرایند مذاکره در موقعیتی خاص برای اعمال نفوذ در میان افراد و جهت دادن آن‌ها به سوی مقاصد مشخص	۱۳	۰/۷۸۹
مشارکت	۱- سهیم بودن مردم روستا در امور اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی و سیاسی روستا، ۲- اتحاد و همدلی مردم روستا در مواقع مختلف (بروز مشکل یا حادثه برای سایرین)، ۳- توسعه ایده‌های خلاقانه جهت بهبود مشارکت مردمی، ۴- افزایش روحیه کار جمعی در میان اهالی روستا برای شکل‌گیری روستای خلاق، ۵- مشارکت ساکنین روستا در فعالیت‌های هنری و فرهنگی، ۶- مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خود اشتغالی و تولید، ۷- مشارکت مردم محلی در حفاظت از میراث فرهنگی روستا، ۸- اعتماد اجتماعی، تعاون و همیاری مردم روستا، ۹- مشارکت مردم در فعالیت‌های جاذب گردشگران و غیره، ۱۰- همکاری و مشارکت مردم جامعه در مسائل محیط زیستی	۱۰	۰/۷۷۲

راست قلم و همکاران (۱۳۹۵)، عینالی و همکاران (۱۳۹۶)، موسوی و همکاران (۱۳۹۳)، مختاری ملک‌آبادی و همکاران (۱۳۹۴)، بوسورت^۱ (۲۰۰۸)، کوک و لازریتی^۲ (۲۰۰۸)، تاونسند و همکاران^۳ (۲۰۱۷)، توماس و همکاران^۴ (۲۰۱۳)، کازانا و کازاکلیس^۵ (۲۰۰۹)، مگراهان و همکاران^۶ (۲۰۱۱)، آندرسون^۷ (۲۰۱۰)، کن و ان‌جو^۸ (۲۰۱۷).

- 1 - Bosworth
- 2 - Cooke And Lazzeretti
- 3 - Townsend
- 4 - Thomas
- 5 - Kazana and Kazaklis
- 6 - McGranahan
- 7 - Anderson
- 8 - Can and njo

تحلیل اثر متقابل به عنوان ابزار تحقیقات در مورد آینده، نقش شاخص یک متغیر را در ارتباط با سایر متغیرهای درون یک سیستم آشکار ساخته و آن دسته از متغیرهایی را شناسایی می‌کند که نقش مهم و معناداری در توسعه سیستم در آینده ایفا می‌کنند. اطلاعاتی که این روش تأمین می‌کند تصویری است از اثر متقابل بین روندها و متغیرها. با همان درجه اهمیت، تصویری است از این که چه چیز وابسته و چه چیز مستقل است، چه چیز پیشران و چه چیز توسط چیزهای دیگر پیش برده می‌شود. روش تحلیل اثر متقابل در شناسایی متغیرهای کلیدی بسیار مفید است (کارگزاران زنوزی و همکاران، ۱۳۹۹).

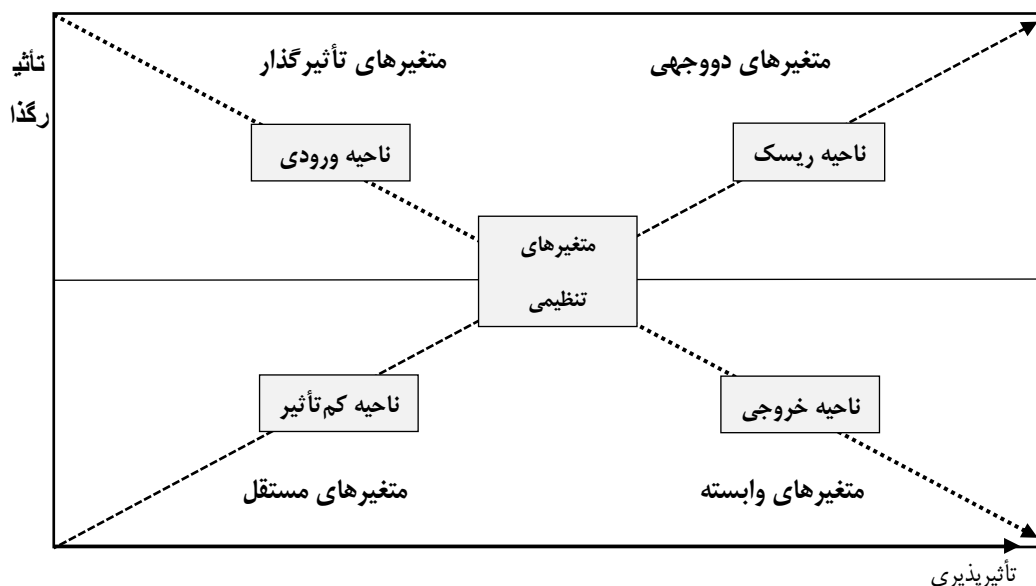
در این بین، نرم‌افزار میک‌مک یکی از بهترین نرم‌افزارهایی است که برای محاسبات ماتریس تحلیل اثرات متقاطع، طراحی شده است؛ روش این نرم‌افزار بدین گونه است که ابتدا متغیرها و مؤلفه‌های مهم در حوزه مورد نظر را شناسایی کرده و آن‌ها را در ماتریس اثرات وارد نمود و سپس میزان ارتباط میان این متغیرها باهم و به وسیله خبرگان تشخیص داده می‌شود. در ماتریس متقاطع جمع اعداد سطرهای هر متغیر، میزان تأثیرگذاری و جمع ستونی هر متغیر نیز میزان تأثیرپذیری آن متغیر را از متغیرهای دیگر نشان می‌دهد. نحوه توزیع و پراکنش متغیرها در صفحه پراکندگی، از پایداری یا ناپایداری سیستم حکایت می‌کند. در بخش روش‌شناسی و تحلیل میک‌مک در مجموع دو نوع پراکنش تعریف شده است که به نام سیستم‌های پایدار و سیستم‌های ناپایدار معروف هستند. در سیستم‌های پایدار پراکنش متغیرها به صورت L انگلیسی نشان داده شده است؛ یعنی برخی متغیرها دارای تأثیرگذاری بالا و برخی دارای تأثیرپذیری بالا هستند. در سیستم‌های پایدار در مجموع سه دسته متغیر را می‌توان مشاهده کرد: الف: متغیرهای بسیار تأثیرگذار بر سیستم (عوامل کلیدی). ب: متغیرهای مستقل.

ج: متغیرهای خروجی سیستم (متغیرهای نتیجه). با توجه به شکل (۳)، در سیستم جایگاه هر یک از عوامل و نقش آن کاملاً روشن شده است. اما در سیستم‌های ناپایدار وضعیت پیچیده‌تر از سیستم‌های پایدار است. در این سیستم، متغیرها حول محور قطبی صفحه پراکنده هستند و متغیرها در بیشتر مواقع حالت بینابینی از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را نشان می‌دهند که این امر ارزیابی و شناسایی عوامل کلیدی را بسیار مشکل می‌کند. با وجود این، در این سیستم نیز راه‌هایی ترسیم شده است که می‌تواند راهنمای گزینش و شناسایی عوامل کلیدی باشد. در مجموع متغیرها دارای دو نوع تأثیر هستند: تأثیر مستقیم و تأثیر غیرمستقیم که به ترتیب بررسی خواهند شد (عنابستانی و حسینی، ۱۳۹۷).

یافته‌های پژوهش

با استفاده از مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری خلاقیت روستایی در سکونتگاه‌های روستایی سیستان شناسایی شد. در ادامه با استفاده از روش کمی آینده‌پژوهی و استفاده از مدل معادلات ساختاری (Micmac) به میزان تأثیرگذاری یا تأثیرپذیری عوامل شناسایی شده اقدام گردید (جدول ۲). با توجه به ابعاد ماتریس‌های ماتریس انعطاف‌پذیری، ابتکار، ترویج و آموزش، خطرپذیری، رهبری و مشارکت درجه پرشدگی آن‌ها بین ۸۳ تا ۸۹ درصد است که نشان می‌دهد عوامل انتخاب شده تأثیر زیادی بر روی هم گذاشته‌اند. از مجموع ۸۰۹ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس‌ها، ۱۲۳ رابطه‌ای با مقدار صفر وجود دارد به این معنی است که عوامل بر همدیگر تأثیر نگذاشته یا از همدیگر تأثیر نپذیرفته‌اند. ۲۰۹ رابطه، عددشان یک بوده است به این معنی که تأثیر کمی نسبت به هم داشته‌اند، ۲۸۵ رابطه، عددشان دو بوده است به این معنی که رابطه تأثیرگذار نسبتاً قوی داشته‌اند، ۱۵۲ رابطه،

عددشان سه بوده است بدین معنی که روابط عامل‌های کلیدی بسیار زیاد بوده است و از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری زیادی برخوردار بوده‌اند. درنهایت هیچ رابطه‌ای با مقدار P وجود نداشته

شکل ۳. تحلیل تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها

جدول ۲. تحلیل داده‌های ماتریس و تأثیرات متقاطع

اطلاعات ماتریس	انعطاف‌پذیری	ابتکار	ترویج	خطرپذیری	رهبری	مشارکت
ابعاد ماتریس	۱۰	۱۲	۱۰	۱۴	۱۳	۱۰
تعداد تکرار	۲	۲	۲	۲	۲	۲
تعداد صفر	۱۷	۲۳	۱۵	۲۸	۲۹	۱۱
تعداد یک	۲۷	۶۱	۳۱	۴۴	۶۳	۲۳
تعداد دو	۴۴	۴۸	۳۳	۶۶	۵۵	۳۹
تعداد سه	۱۲	۱۲	۲۱	۵۸	۲۲	۲۷
تعداد P	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۱۰۰	۱۴۴	۱۰۰	۱۹۶	۱۶۹	۱۰۰
درجه پرشدگی	۸۳	۸۴/۰۲	۸۵٪	۸۵/۷۱	۸۲/۸۴	۸۹٪

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

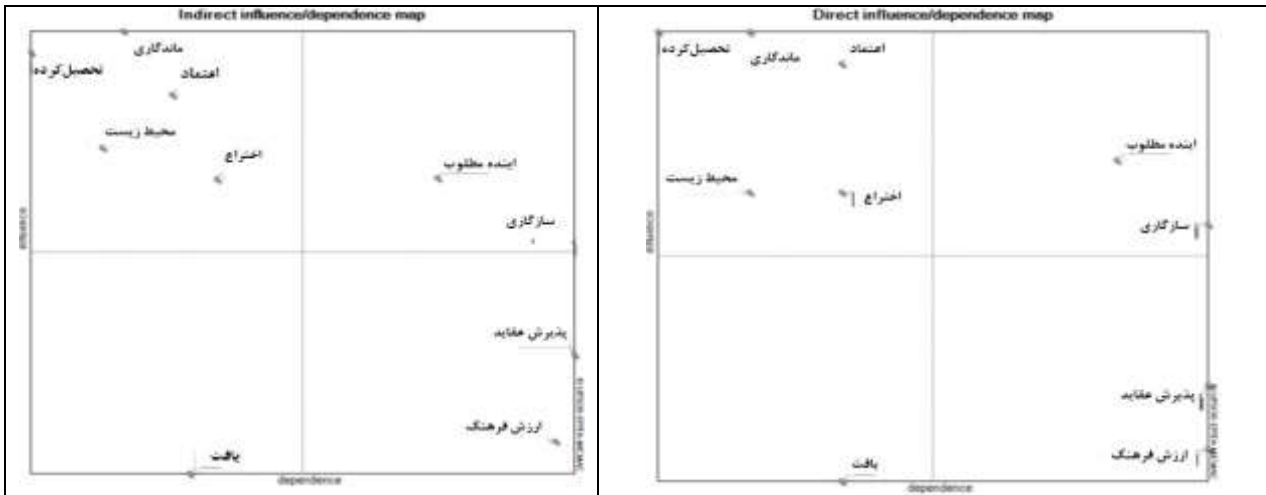
با توجه به شکل ۵ (a) سمت راست، متغیرهای اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت (۲۱)، وجود زمینه‌های مناسب برای ماندگاری تحصیل‌کردگان در روستا (۲۱) و اعتماد به تصمیم‌گیری و برنامه‌های نخبگان محلی (۲۰) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری از دیگر متغیرها بوده‌اند.

پیشران‌های انعطاف‌پذیری مؤثر بر شکل‌گیری

خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی: نقشه پراکندگی خروجی تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم شکل ۴ نشان می‌دهد که بیشترین توزیع و پراکندگی شاخص‌ها را متغیرهای اثرگذار تشکیل می‌دهند.

محیط (۳۸۳۶) و امید به آینده مطلوب توسط مردم روستا (۳۶۰۸)، به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرپذیری از دیگر متغیرها بوده‌اند شکل ۵ (b سمت چپ).

در این میان متغیرهای پذیرش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا (۳۹۴۶)، تمایل به حفظ و پایبند بودن به ارزش‌های فرهنگی گذشته (۳۸۹۹)، توانایی سازگاری روستاییان با مردم و

شکل ۴. نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) عوامل انعطاف‌پذیری
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۳. تحلیل وضعیت اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم عوامل انعطاف‌پذیری مؤثر بر خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی

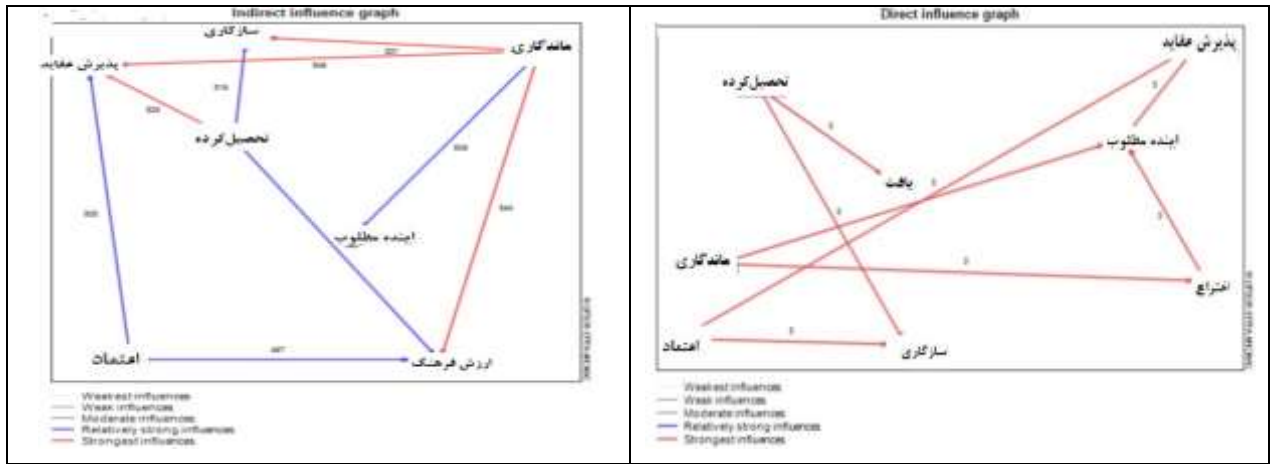
نوع متغیر	شاخص
متغیرهای تأثیرگذار	توجه به محیط زیست در پیدایش روستای خلاق، اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت، استقبال از اختراع و نوآوری توسط روستاییان، وجود زمینه‌های مناسب برای ماندگاری تحصیل‌کردگان در روستا و اعتماد به تصمیم‌گیری و برنامه‌های نخبگان محلی.
متغیرهای تأثیرپذیر	پذیرش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا و تمایل به حفظ و پایبند بودن به ارزش‌های فرهنگی گذشته
متغیرهای مستقل	سازگاری بافت تاریخی و بافت جدید در روستا
متغیرهای دوجبهی	-
متغیرهای ریسک	-
متغیرهای هدف	امید به آینده مطلوب توسط مردم روستا و توانایی سازگاری روستاییان با مردم و محیط

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

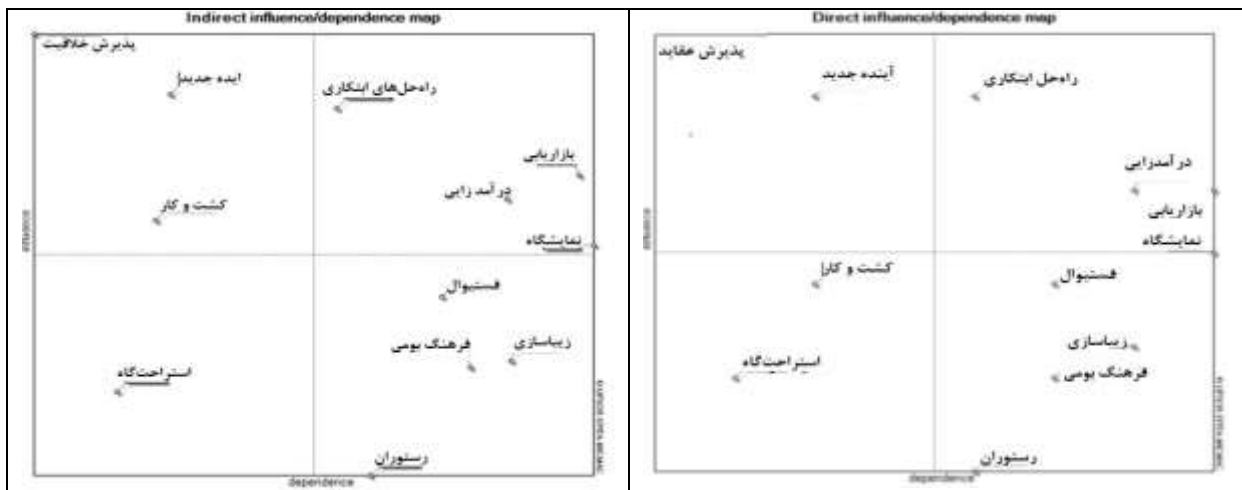
سکونتگاه‌های روستایی: همانطور که در نقشه پراکنندگی خروجی تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم شکل ۶ مشاهده می‌شود، بیشترین توزیع و پراکنندگی شاخص‌ها را متغیرهای دوجبهی و وابسته تشکیل می‌دهند.

در واقع نتایج حاصل از مؤلفه انعطاف‌پذیری گویای نقش بارز تحصیل‌کردگان و نخبگان روستایی در شکل‌گیری روستای خلاق است و به این امر اشاره دارد که با تکیه بر توانمنداها و برنامه‌های نخبگان می‌توان زمینه‌های شکل‌گیری و توسعه روستای خلاق را بهبود بخشید. نکته قابل توجه برای تحقق این امر، فراهم نمودن زمینه‌های مناسب برای ماندگاری نخبگان در روستا می‌باشد.

پیشران‌های ابتکار مؤثر بر شکل‌گیری خلاقیت در

شکل ۵. نقشه روابط مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) بین متغیرها (تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

شکل ۶. نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) عوامل ابتکار مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۴. تحلیل وضعیت اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم عوامل ابتکار مؤثر بر خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی

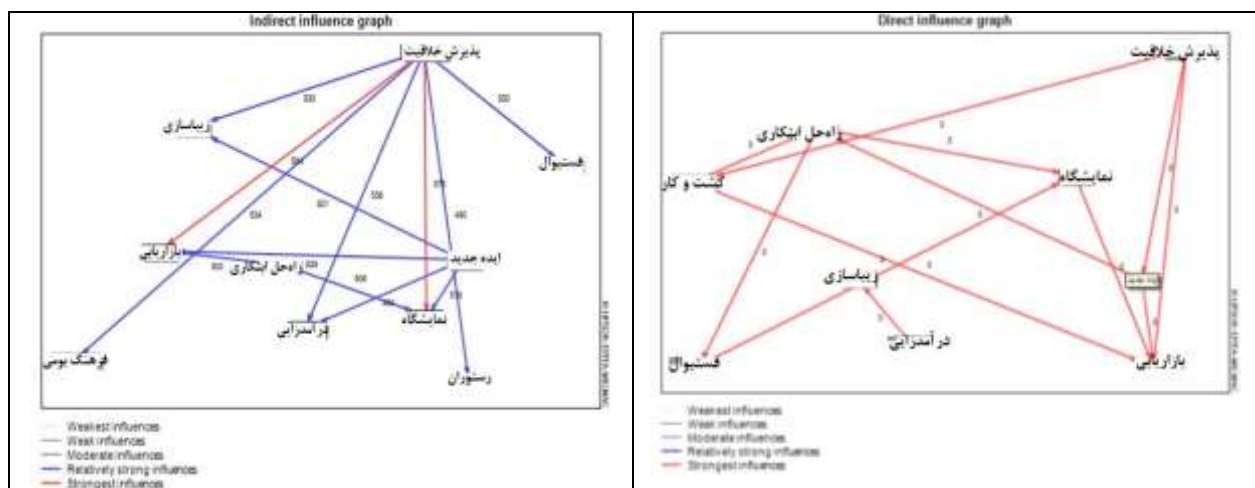
نوع متغیر	شاخص
متغیرهای تأثیرگذار	میزان تمایل مردم روستا به خلق ایده‌های جدید در راستای گسترش روستای خلاق در محیط زندگی خود و استقبال و پذیرش خلاقیت توسط ساکنین محلی روستا در منطقه.
متغیرهای تأثیرپذیر	برگزاری فستیوال‌ها و جشن‌ها برای جذب گردشگر در محیط‌های روستایی، زیبا سازی منظر و چشم انداز کالبدی روستا از سوی مدیریت روستایی و روستاییان، توانایی رونمایی مکان‌ها و فضاهای روستایی مؤثر در زنده نگه‌داشتن فرهنگ بومی روستاییان و وجود رستوران و قهوه‌خانه و غذاخوری برای خدمات‌دهی به گردشگران در روستا
متغیرهای مستقل	وجود مکان‌ها و فضاهای عمومی برای استراحت روستائیان و گردشگران و استفاده از شیوه‌های نوین کشت و کار در محیط‌های روستایی
متغیرهای دوجبهی	-
متغیرهای ریسک	توانایی بکارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید برای حل مشکلات روستای محل سکونت از سوی روستاییان
متغیرهای هدف	برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری در جهت تقویت ایده‌های خلاق در روستاها، استفاده از اماکن و فضاهای زیبای روستا در راستای

درآمدزای و اثرگذاری بر رشد اقتصادی روستاییان و استفاده از شیوه‌های نوین بازاریابی جهت فروش محصولات روستایی
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

فروش محصولات روستایی (۴۷۲۸) و زیبا سازی منظر و چشم انداز کالبدی روستا از سوی مدیریت روستایی و روستاییان (۴۵۳۲) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرپذیری از دیگر متغیرها بوده‌اند شکل ۷ (b سمت چپ).

نتایج کلی حاصل از بررسی مؤلفه ابتکار نشان می‌دهد که میزان تمایل و استقبال مردم روستا از خلاقیت، نقش حائز اهمیتی بر شکل‌گیری و توسعه روستای خلاق دارد. بر این اساس، شناسایی و تقویت زمینه‌های مؤثر بر شکل‌گیری ایده‌های جدید و ابتکاری در بین روستاییان نقش بسیار مهمی در پیشبرد اهداف گسترش روستای خلاق دارد.

با توجه به شکل ۷ (a سمت راست)، متغیرهای استقبال و پذیرش خلاقیت توسط ساکنین محلی روستا در منطقه (۲۳)، میزان تمایل مردم روستا به خلق ایده‌های جدید در راستای گسترش روستای خلاق در محیط زندگی خود (۲۱) و توانایی بکارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید برای حل مشکلات روستای محل سکونت از سوی روستاییان (۲۱) به دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری از دیگر متغیرها بوده‌اند. در تأثیر غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر، متغیرهای برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری در جهت تقویت ایده‌های خلاق در روستاها (۴۷۷۰)، استفاده از شیوه‌های نوین بازاریابی جهت

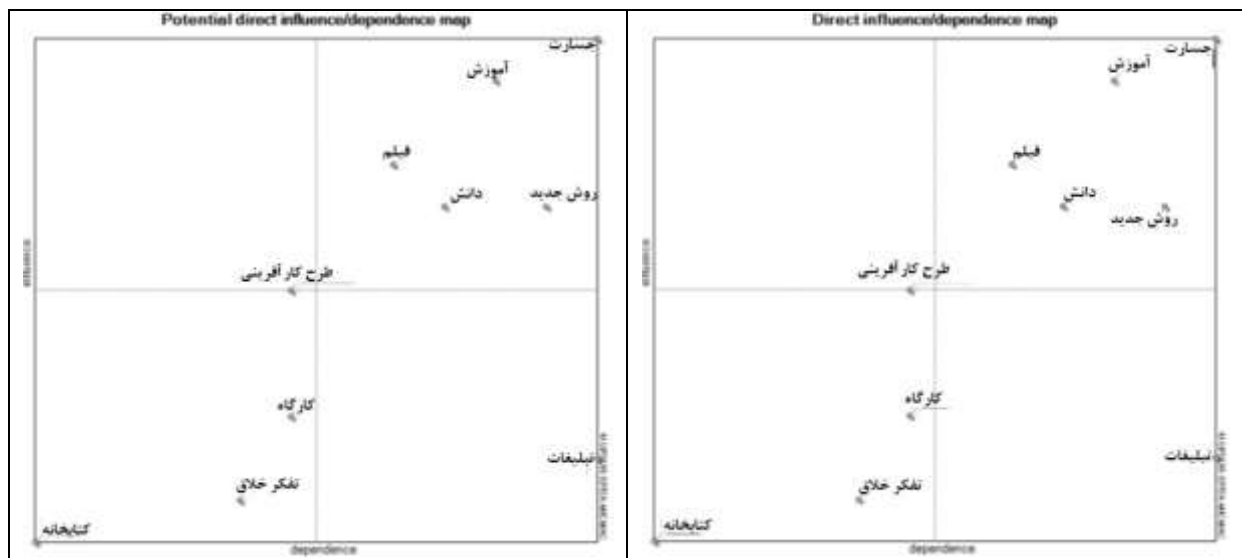
شکل ۷. نقشه روابط مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) بین متغیرها (تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی)
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

جسارت و نوآوری اهالی روستا در خدمات‌دهی خلاقانه به گردشگران (۲۲)، آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان در محیط‌های روستایی (۲۱)، محوریت قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین و خلاقانه در روستا (۲۰) و استفاده از روش‌های جدید در ارایه توانمندی‌های روستاییان به مخاطبین (۱۸) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری از دیگر متغیرها

پیشران‌های ترویج و آموزش مؤثر بر شکل‌گیری خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی: همانطور که در نقشه پراکندگی خروجی تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم شکل ۸ مشاهده می‌شود، بیشترین پراکندگی شاخص‌ها را متغیرهای دوجبهی تشکیل می‌دهند.
 با توجه به شکل ۹ (a سمت راست)، متغیرهای میزان

فناوری نوین و خلاقانه در روستا (۵۲۳۶) و توجه به تبلیغات و معرفی جاذبه‌های خلاقانه روستایی از طریق تولید فیلم و سریال (۴۶۹۹) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرپذیری از دیگر متغیرها بوده‌اند شکل ۹ (b سمت چپ).

بوده‌اند. در این میان متغیرهای حمایت مردم روستا و مسئولین محلی از طرح‌های کارآفرینی ارائه شده در محیط روستا (۵۸۰۲)، آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان در محیط‌های روستایی (۵۵۹۸)، محوریت قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و

شکل ۸. نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) عوامل ترویج
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۵. تحلیل وضعیت اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم عوامل ترویج و آموزش مؤثر بر خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی

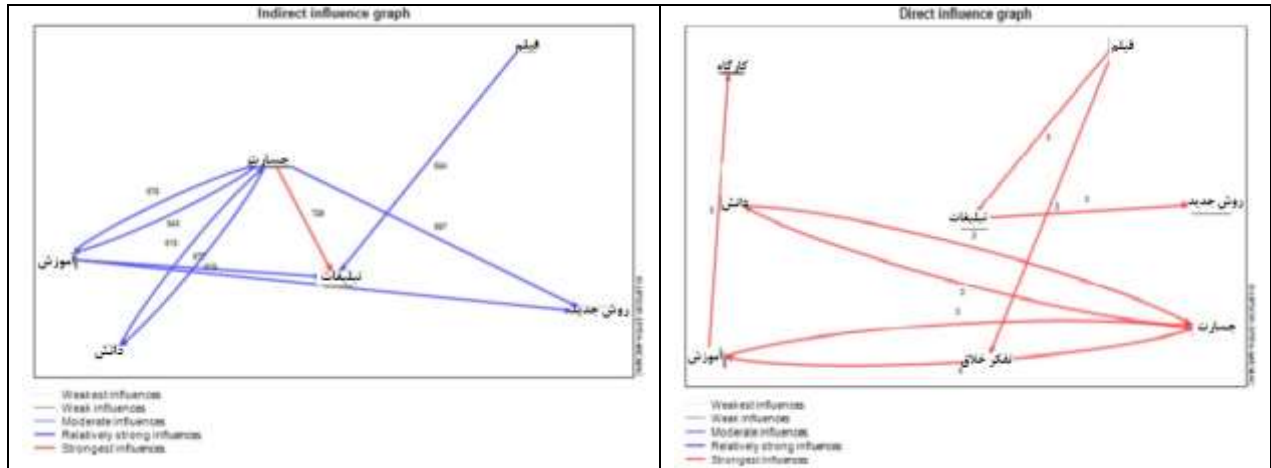
شاخص	نوع متغیر
-	متغیرهای تأثیرگذار
تبلیغات برای جذب ایده‌های خلاقانه مرتبط با روستا از طریق فضای مجازی و رسانه‌های الکترونیکی	متغیرهای تأثیرپذیر
حمایت مردم روستا و مسئولین محلی از طرح‌های کارآفرینی ارائه شده در محیط روستا، تشکیل کارگاه‌های آموزشی در راستای شکل‌گیری روستای خلاق، وجود نشریات مشخص در روستا در راستای ایجاد تفکر خلاقانه در بین روستاییان و توجه به کتابخانه‌های عمومی برای پشتوانه‌سازی فرهنگی بر مبنای شکل‌گیری روستای خلاق.	متغیرهای مستقل
-	متغیرهای دوجبهی
محوریت قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین و خلاقانه در روستا، میزان جسارت و نوآوری اهالی روستا در خدمات‌دهی خلاقانه به گردشگران و آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان در محیط‌های روستایی.	متغیرهای ریسک
توجه به تبلیغات و معرفی جاذبه‌های خلاقانه روستایی از طریق تولید فیلم و سریال و استفاده از روش‌های جدید در ارائه توانمندی‌های روستاییان به مخاطبین	متغیرهای هدف

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

مشکلات روبرو شده و به حل آن‌ها بپردازند. در این رویکرد نیاز به آموزش و تقویت خلاقیت و خلق افکار نو برای رسیدن به پایداری جوامع از اهمیت خاصی برخوردار است. بنابراین می‌توان

نتیجه‌گیری کلی نشان می‌دهد که با پیشرفت روزافزون دانش و فناوری و جریان گسترده اطلاعات، امروزه جامعه ما نیازمند پرورش انسان‌هایی است که بتوانند با مغزی خلاق با

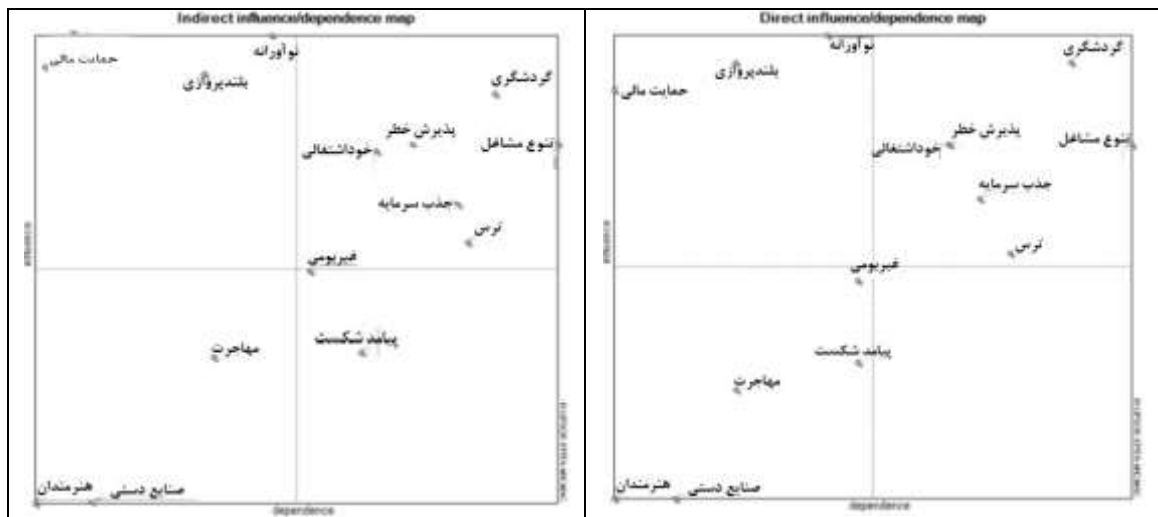
اینگونه نتیجه گرفت که مؤلفه آموزش نقشی دوجبهی در شکل گیری روستایی خلاق دارد بطوری که هم می تواند تأثیرپذیر و هم تأثیرگذار باشد.

شکل ۹. نقشه روابط مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) بین متغیرها (تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) مأخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹

می شود، بیشترین پراکندگی شاخص ها را متغیرهای دوجبهی و وابسته تشکیل می دهند.

پیشران های خطرپذیری مؤثر بر شکل گیری خلاقیت در سکونتگاه های روستایی: همانطور که در نقشه پراکندگی خروجی تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم شکل ۱۰ مشاهده

شکل ۱۰. نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) عوامل خطرپذیری مأخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹

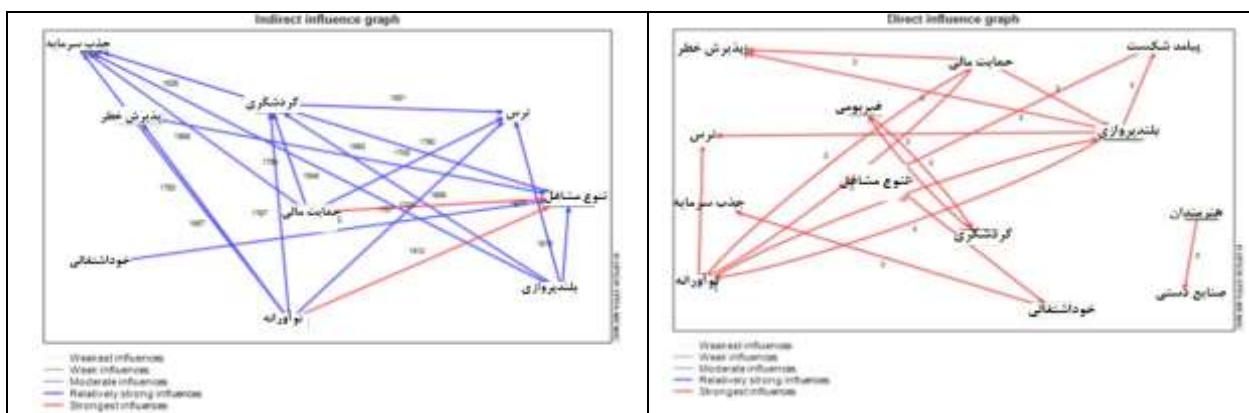
جدول ۶. تحلیل وضعیت اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم عوامل خطرپذیری مؤثر بر خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی

نوع متغیر	شاخص
متغیرهای تأثیرگذار	ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید و نوآورانه، روحیه بلند پروازی و پشتکار افراد در راه‌اندازی فعالیت جدید در روستا و حمایت مالی از طریق ارایه وام برای توسعه فعالیت‌های خلاقانه
متغیرهای تأثیرپذیر	-
متغیرهای مستقل	وجود مکان‌ها و فضاها عمومی برای استراحت روستائیان و گردشگران و استفاده از شیوه‌های نوین کشت و کار در محیط‌های روستایی.
متغیرهای دووجهی	-
متغیرهای ریسک	پذیرش خطرپذیری به منظور تأمین نیازهای اساسی روستائیان، استقبال از راه‌اندازی فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در محیط‌های روستایی و زمینه‌سازی برای آموزش افراد در فعالیت‌های خود اشتغالی در روستا.
متغیرهای هدف	ترس از خطر عدم موفقیت به دلیل کمبود سرمایه در بین روستائیان، جذب سرمایه و سرمایه‌گذار از منابع و محیط‌های شهری به روستا و افزایش تنوع مشاغل و صنایع کوچک در روستا

سرمایه‌گذار از منابع و محیط‌های شهری به روستا (۱۹۲۱۲) و پذیرش خطرپذیری به منظور تأمین نیازهای اساسی روستائیان (۱۸۳۲۸) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرپذیری از دیگر متغیرها بوده‌اند شکل ۱۱ (b سمت چپ).

نتایج کلی حاصل از مؤلفه خطرپذیری نشان می‌دهد که ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید نیازمند تقویت روحیه بلند پروازی افراد و همچنین حمایت مالی روستائیان برای توسعه فعالیت‌های خلاقانه و جدید در روستا می‌باشد. بنابراین تقویت اعتماد به نفس و حمایت همه‌جانبه از روستائیان نقش بسیار مهمی در راستای شکل‌گیری روستای خلاق دارد.

با توجه به شکل ۱۱ (a سمت راست)، متغیرهای ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید و نوآورانه (۳۲)، استقبال از راه‌اندازی فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در محیط‌های روستایی (۳۱)، روحیه بلند پروازی و پشتکار افراد در راه‌اندازی فعالیت جدید در روستا (۳۱) و حمایت مالی از طریق ارایه وام برای توسعه فعالیت‌های خلاقانه (۳۰) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری از دیگر متغیرها بوده‌اند. در این میان متغیرهای افزایش تنوع مشاغل و صنایع کوچک در روستا (۲۱۱۴۶)، استقبال از راه‌اندازی فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در محیط‌های روستایی (۱۹۹۲۲)، ترس از خطر عدم موفقیت به دلیل کمبود سرمایه در بین روستائیان (۱۹۴۰۱)، جذب سرمایه و

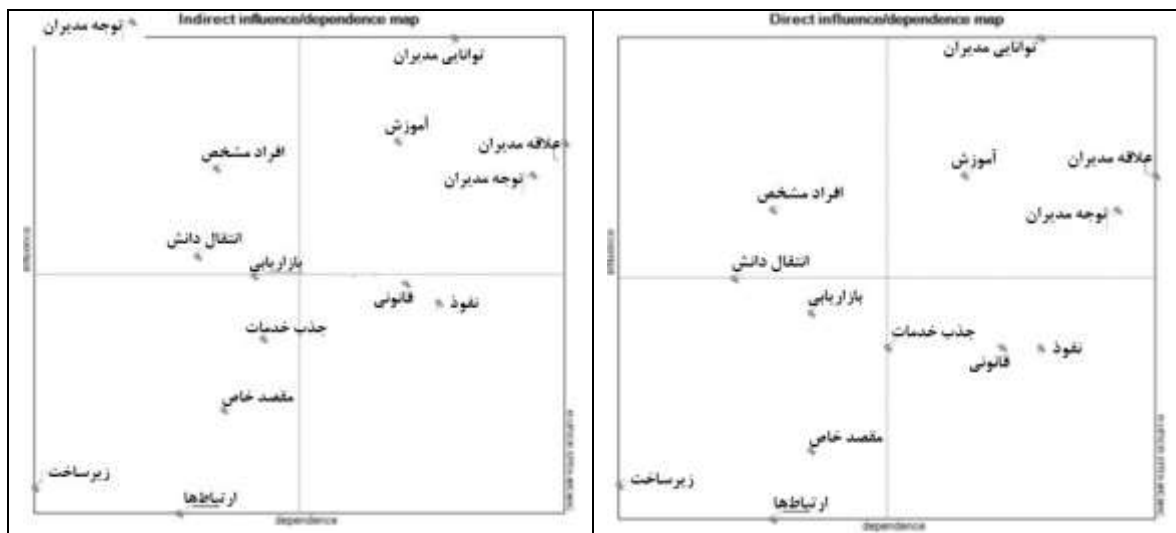

شکل ۱۱. نقشه روابط مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) بین متغیرها (تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی)

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

می‌دهد، بیشترین پراکندگی شاخص‌ها را متغیرهای دوجبهی و مستقل تشکیل می‌دهند.

پیشران‌های رهبری مؤثر بر شکل‌گیری خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی: نقشه پراکندگی خروجی تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم شکل ۱۲ (a سمت راست) نشان

شکل ۱۲. نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) عوامل رهبری
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۷. تحلیل وضعیت اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم عوامل رهبری مؤثر بر خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی

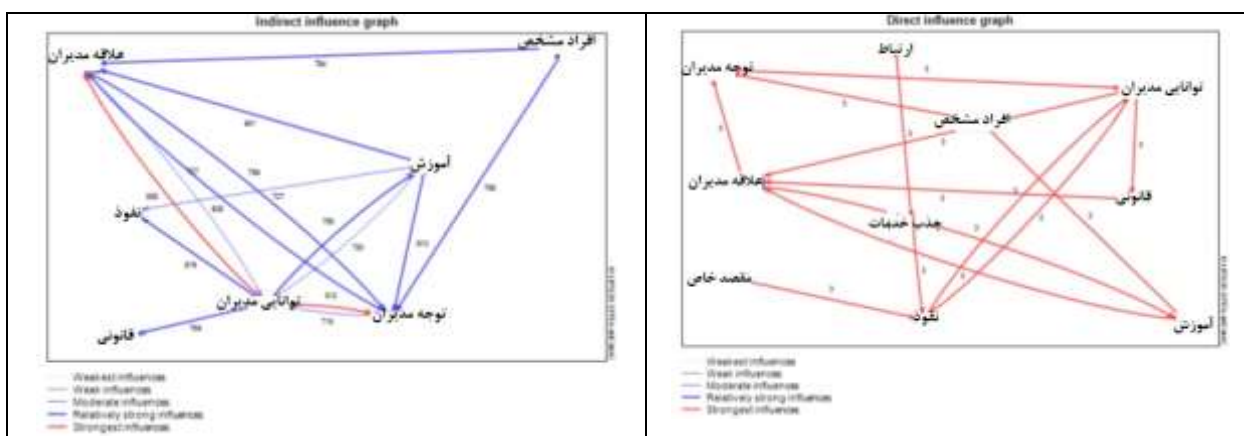
نوع متغیر	شاخص
متغیرهای تأثیرگذار	علاقه‌مندی مدیران به انتقال دانش و تجارب در حوزه صنایع دستی و آموزش و افزایش آگاهی مردم محلی نسبت به فعالیت‌های خلاقانه توسط مدیران محلی
متغیرهای تأثیرپذیر	میزان قدرت نفوذ مدیران محلی در بین ساکنین روستا، تسهیل موانع قانونی و نهادی برای فعالیت‌های هنری و تولیدات آن‌ها توسط مدیران روستایی و مناسب بودن عملکرد مدیران روستا (شورا و دهیاری) در جذب خدمات
متغیرهای مستقل	میزان همکاری دولت و مدیران محلی در بازاریابی محصولات و صنایع دستی، توسعه مناسب زیرساخت‌های ارتباطی و حمل و نقل روستایی، استفاده از فرایند ارتباطها در موقعیتی خاص برای اعمال نفوذ در میان افراد و جهت دادن آن‌ها به سوی مقاصد مشخص و توانایی مدیران روستا در ایجاد ارتباط با سایر روستاها و شهرها
متغیرهای دوجبهی	-
متغیرهای ریسک	میزان توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق و علاقه مدیران به حمایت از شکل‌گیری روستای خلاق
متغیرهای هدف	استفاده از افراد متخصص و دارای مهارت در زمینه مدیریت روستایی و میزان توجه و حمایت مدیران روستا به خلاقیت ساکنین روستا

زمینه مدیریتی روستا (۲۲)، میزان توجه و حمایت مدیران روستا به خلاقیت ساکنین روستا (۲۱) و علاقه مدیران به حمایت از شکل‌گیری روستای خلاق (۲۱) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری از دیگر متغیرها بوده‌اند. در این میان متغیرهای علاقه

با توجه به شکل ۱۳ (a سمت راست)، میزان توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق (۲۶)، علاقه‌مندی مدیران به انتقال دانش و تجارب در حوزه صنایع روستایی (۲۲)، استفاده از افراد متخصص و دارای مهارت در

نتیجه‌گیری کلی نشان داد نقش مدیریت در خلاقیت و نوآوری از ضروریات و عوامل اصلی بسیار مهم و حساس است، زیرا مدیریت می‌تواند توانایی خلاقیت و نوآوری را در افراد، ترویج و تشویق کند و یا رفتار و عملکرد او می‌تواند مانع این امر حیاتی شود. هنر مدیر خلاق عبارت است از استفاده از خلاقیت دیگران و پیدا کردن ذهن‌های خلاق. بنابراین آموزش و افزایش آگاهی مردم محلی نسبت به فعالیت‌های خلاقانه توسط مدیران محلی نقش مهمی در شکل‌گیری و توسعه روستای خلاق دارد.

مدیران به حمایت از شکل‌گیری روستای خلاق (۸۹۱۹)، میزان توجه و حمایت مدیران روستا به خلاقیت ساکنین روستا (۸۶۲۱)، میزان توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق (۷۸۷۲)، میزان قدرت نفوذ مدیران محلی در بین ساکنین روستا (۷۶۴۴) و آموزش و افزایش آگاهی مردم محلی نسبت به فعالیت‌های خلاقانه توسط مدیران محلی (۷۱۸۲) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرپذیری از دیگر متغیرها بوده‌اند شکل ۱۳ (b سمت چپ).

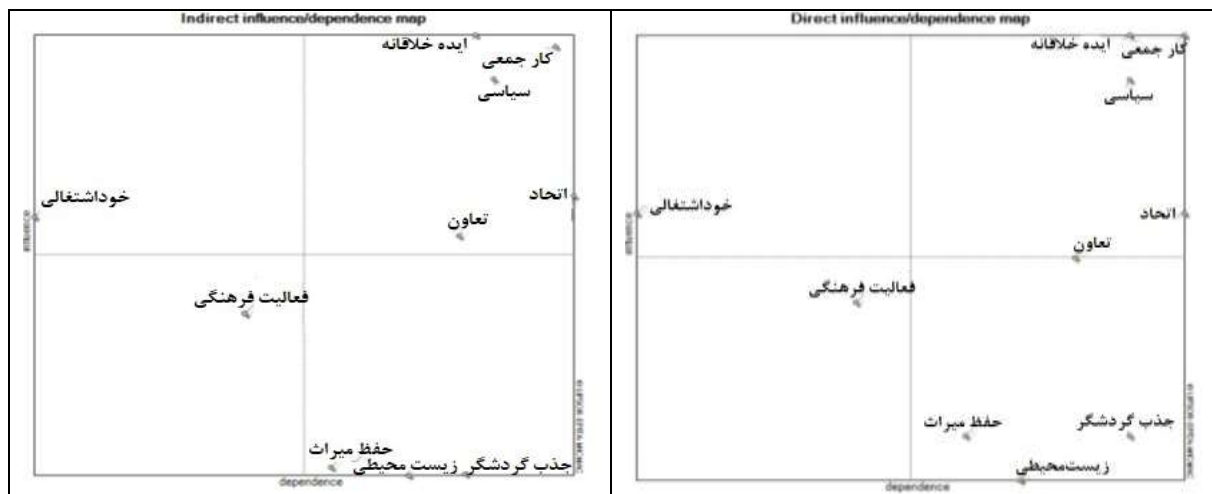

شکل ۱۳. نقشه روابط مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) بین متغیرها (تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

مردم روستا در مواقع مختلف و مورد نیاز (۷۱۳۲)، افزایش روحیه کار جمعی در بین اهالی برای شکل‌گیری روستای خلاق (۷۰۲۳) و مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خود اشتغالی و تولیدات اقتصادی (۶۵۵۳) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرپذیری از دیگر متغیرها بوده‌اند شکل ۱۵ (b سمت چپ).

پیشران‌های مشارکت مؤثر بر شکل‌گیری خلاقیت در سکونتگاه‌های روستایی: همانطور که در نقشه پراکندگی خروجی تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم شکل ۱۴ مشاهده می‌شود، بیشترین توزیع و پراکندگی شاخص‌ها را متغیرهای دووجهی و مستقل تشکیل می‌دهند.

با توجه به شکل ۱۵ (a سمت راست)، توسعه ایده‌های خلاقانه جهت بهبود مشارکت مردمی (۲۳)، افزایش روحیه کار جمعی در بین اهالی برای شکل‌گیری روستای خلاق (۲۳) و تصمیم‌گیری روستاییان در امور اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی و سیاسی روستا (۲۲) به ترتیب دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری از دیگر متغیرها بوده‌اند. در این میان متغیرهای اتحاد و همدلی

شکل ۱۴. نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) عوامل مشارکت
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

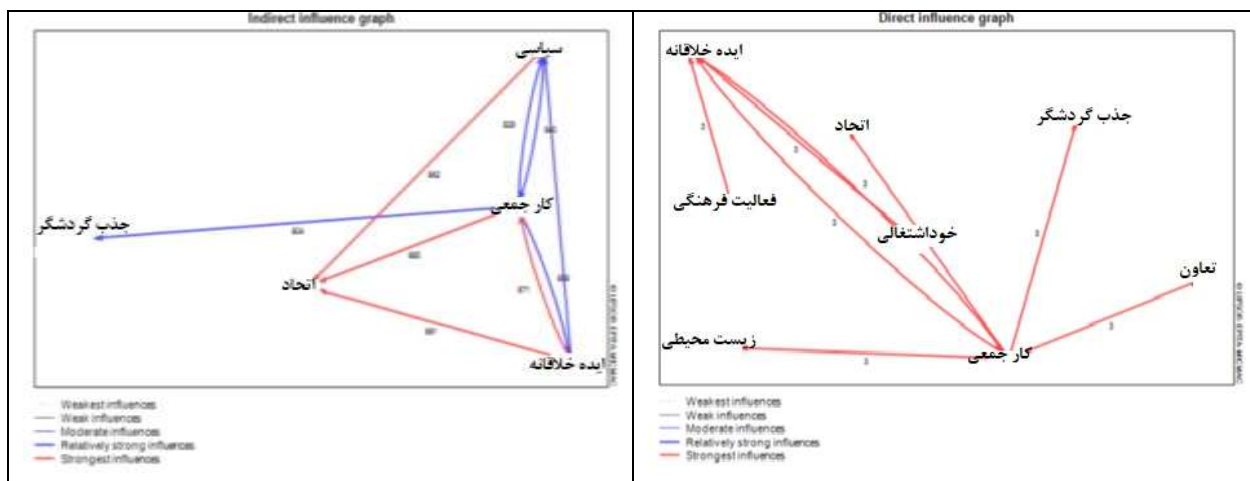
جدول ۸. تحلیل وضعیت اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم عوامل مشارکت مؤثر بر خلاقیت در سکونتگاه های روستایی

شاخص	نوع متغیر
تصمیم‌گیری روستاییان در امور اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی و سیاسی روستا.	متغیرهای تأثیرگذار
مشارکت مردم محلی در حفاظت از میراث فرهنگی روستا، مشارکت مردم در فعالیت‌های جاذب گردشگران و غیره و همکاری و مشارکت مردم جامعه در مسایل زیست محیطی و حمایت محیط زیست روستا	متغیرهای تأثیرپذیر
مشارکت ساکنین روستا در فعالیت‌های هنری و فرهنگی	متغیرهای مستقل
-	متغیرهای دووجهی
مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خود اشتغالی و تولیدات اقتصادی، افزایش روحیه کار جمعی در بین اهالی برای شکل‌گیری روستای خلاق و توسعه ایده‌های خلاقانه جهت بهبود مشارکت مردمی	متغیرهای ریسک
اتحاد و همدلی مردم روستا در مواقع مختلف و مورد نیاز و میزان اعتماد اجتماعی، تعاون و همیاری اجتماعی مردم روستا	متغیرهای هدف

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

تصمیم‌گیری‌ها رابطه‌ای مثبت دار و میزان یکپارچگی ارتباط در یک نظام اجتماعی، با سرعت پذیرش نوآوری همبستگی مثبت دارد. به طور کلی در روستای خلاق مردم در امور اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی سهیم بوده و با یکدیگر متحد هستند.

با توجه به نتایج حاصل از مؤلفه مشارکت می‌توان بیان داشت که تقویت ارتباطات اجتماعی، مشارکت اجتماعی و ارتقای آگاهی موجب خلق دانش، ذخیره دانش، مدیریت دانش و اشاعه دانش شده و اثرات آن بر خلاقیت منتهی می‌گردد. در همین راستا می‌توان بیان داشت که پذیرش تصمیمات نوآوری جمعی با میزان مشارکت مدیران روستایی و اعضای نظام اجتماعی در

شکل ۱۵. نقشه روابط مستقیم (a سمت راست) و غیرمستقیم (b سمت چپ) بین متغیرها (تأثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع پس از بررسی یکایک شاخص‌ها و استخراج عوامل کلیدی تأثیرگذار (مستقیم و غیرمستقیم) هر یک از آن‌ها، در جدول ۹ تمامی عوامل کلیدی تأثیرگذار (مستقیم و غیرمستقیم) بر شکل‌گیری روستای خلاق ارایه شده است. با توجه به نتایج جدول ۹، در مؤلفه انعطاف‌پذیری عوامل: اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت، وجود زمینه‌های مناسب برای ماندگاری تحصیل‌کردگان در روستا و اعتماد به تصمیم‌گیری و برنامه‌های نخبگان محلی دارای تأثیرگذاری مستقیم و عوامل: وجود زمینه‌های مناسب برای ماندگاری تحصیل‌کردگان در روستا، اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت و اعتماد به تصمیم‌گیری و برنامه‌های نخبگان محلی، دارای تأثیرگذاری غیرمستقیم می‌باشند. در مؤلفه ابتکار، عوامل: استقبال و پذیرش خلاقیت توسط ساکنین محلی روستا در منطقه، توانایی بکارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید برای حل مشکلات روستای محل سکونت از سوی روستاییان و میزان تمایل مردم روستا به خلق ایده‌های جدید در راستای گسترش روستای خلاق در محیط زندگی خود دارای تأثیرگذاری مستقیم می‌باشند. در مؤلفه ترویج و آموزش،

عوامل حمایت مردم روستا و مسئولین محلی از طرح‌های کارآفرینی ارائه شده در محیط روستا، آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان در محیط‌های روستایی و محوریت قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین و خلاقانه در روستا دارای تأثیرگذاری مستقیم می‌باشند. در مؤلفه خطرپذیری، عوامل: ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید و نوآورانه، استقبال از راه‌اندازی فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در محیط‌های روستایی و روحیه بلند پروازی و پشتکار افراد در راه‌اندازی فعالیت جدید در روستا دارای تأثیرگذاری مستقیم می‌باشند. در مؤلفه رهبری، عوامل: میزان توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق، استفاده از افراد متخصص و دارای مهارت در زمینه‌های مدیریتی در روستا و علاقه‌مندی مدیران به انتقال دانش و تجارب در حوزه صنایع دستی دارای تأثیرگذاری مستقیم می‌باشند. در مؤلفه مشارکت، عوامل: که توسعه ایده‌های خلاقانه جهت بهبود مشارکت مردمی، افزایش روحیه کار جمعی در بین اهالی برای شکل‌گیری روستای خلاق و مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خود اشتغالی و تولیدات اقتصادی دارای تأثیرگذاری مستقیم می‌باشند.

جدول ۹. پیشران های کلیدی تأثیرگذار (مستقیم و غیرمستقیم) بر گسترش روستای خلاق بر اساس مدل تحلیل ساختاری

شاخص	تأثیرگذاری مستقیم	اثرگذاری	تأثیرگذاری غیرمستقیم	اثرگذاری
انعطاف‌پذیری	اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت	۲۱	وجود زمینه‌های مناسب برای ماندگاری تحصیل‌کردگان در روستا	۴۵۶۹
	وجود زمینه‌های مناسب برای ماندگاری تحصیل‌کردگان در روستا	۲۱	اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت	۴۴۲۳
	اعتماد به تصمیم‌گیری و برنامه‌های نخبگان محلی	۲۰	اعتماد به تصمیم‌گیری و برنامه‌های نخبگان محلی	۴۱۲۳
ابتکار	استقبال و پذیرش خلاقیت توسط ساکنین محلی روستا در منطقه	۲۳	استقبال و پذیرش خلاقیت توسط ساکنین محلی روستا در منطقه	۵۸۶۴
	توانایی بکارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید برای حل مشکلات روستای محل سکونت از سوی روستاییان	۲۱	تمایل مردم روستا به خلق ایده‌های جدید در راستای گسترش روستای خلاق در محیط زندگی خود	۵۲۶۳
	تمایل مردم روستا به خلق ایده‌های جدید در راستای گسترش روستای خلاق	۲۱	توانایی بکارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید برای حل مشکلات روستا	۵۲۴۷
ترویج	حمایت مردم روستا و مسئولین محلی از طرح‌های کارآفرینی ارائه شده در محیط روستا	۱۶	حمایت مردم روستا و مسئولین محلی از طرح‌های کارآفرینی ارائه شده در محیط روستا	۵۸۰۲
	آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان در محیط‌های روستایی	۲۱	آموزش و انگیزه بخشی به کارآفرینان در محیط‌های روستایی	۵۵۹۸
	محوریت قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین و خلاقانه در روستا	۲۰	محوریت قرار دادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین و خلاقانه در روستا	۵۲۳۶
خطرپذیری	ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید و نوآورانه	۳۲	ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید و نوآورانه	۲۰۶۳۷
	استقبال از راه‌اندازی فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در محیط‌های روستایی	۳۱	حمایت مالی از طریق ارایه وام برای توسعه فعالیت‌های خلاقانه	۱۹۹۰۲
	روحیه بلند پروازی و پشتکار افراد در راه‌اندازی فعالیت جدید در روستا	۳۱	روحیه بلند پروازی و پشتکار افراد در راه‌اندازی فعالیت جدید در روستا	۱۹۵۴۴
رهبری	توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق	۲۶	توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق	۹۰۰۷
	استفاده از افراد متخصص و دارای مهارت در زمینه‌های مدیریتی در روستا	۲۲	علاقه‌مندی مدیران به انتقال دانش و تجارب در حوزه صنایع دستی	۶۷۶۲
	علاقه‌مندی مدیران به انتقال دانش و تجارب در حوزه صنایع دستی	۲۲	استفاده از افراد متخصص و دارای مهارت در زمینه‌های مدیریتی در روستا	۷۵۷۷
مشارکت	توسعه ایده‌های خلاقانه جهت بهبود مشارکت مردمی	۲۳	توسعه ایده‌های خلاقانه جهت بهبود مشارکت مردمی	۷۶۱۰
	افزایش روحیه کار جمعی در بین اهالی برای شکل‌گیری روستای خلاق	۲۳	افزایش روحیه کار جمعی در بین اهالی برای شکل‌گیری روستای خلاق	۷۵۳۱
	مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خود اشتغالی و تولید	۲۲	مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خود اشتغالی و تولید	۷۳۱۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

می‌کند. نتایج مطالعه (بل و جاینی^۱، ۲۰۱۰)؛ تأکید بر این امر دارد که به جود آمدن روستای خلاق می‌تواند بر توسعه اقتصادی و اجتماعی زندگی روستایی تأثیر مثبت داشته باشد. نتایج

در این قسمت، یافته‌های پژوهش با نتایج یافته‌های دیگر پژوهشگران مقایسه شد که در این بین نتایج مطالعه (راست‌قلم و همکاران، ۱۳۹۵)، یافته‌های پژوهش حاضر مبنی بر اهمیت شاخص‌های روستای خلاق بر پیشرفت نواحی روستایی را تأیید

تشکیل کارگاه‌های آموزشی. ۲- هدایت روستاییان در جهت رسیدن به خلاقیت، اختراع و نوآوری با ارائه دورنمایی از آینده مطلوب به نحوی که تکیه بر دانش و فناوری نوین به همراه بکارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید بتواند زمینه ساز پرورش روحیه بلندپروازی در بین روستاییان در راستای راه‌اندازی فعالیت‌های جدید و نقش‌های خلاقانه گردد. فراهم نمودن زمینه‌های لازم در جهت تحقق زمینه‌های روستای خلاق توسط دولتمردان، ۳- زمینه‌سازی برای ماندگاری تحصیل‌کردگان و متخصصان و اعتماد به تصمیم‌گیری‌های آنان در زمینه‌های مدیریتی در جهت شکل‌گیری روستای خلاق به همراه آموزش و افزایش آگاهی مردم روستایی در زمینه هنر و فعالیت‌های هنری، ۴- گسترش امید به آینده مطلوب در بین روستاییان، استقبال از اختراع و نوآوری، افزایش قدرت ریسک و شناسایی توانایی روستاییان از طریق گسترش فرهنگ کتابخوانی و تشکیل کارگاه‌های آموزشی.

یافته‌های (استولاریک و همکاران، ۲۰۱۰)؛ تأکید بر این موضوع دارد که پایداری روستایی منوط به ایجاد شرایط بروز خلاقیت در این مناطق می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که شاخص‌های روستای خلاق می‌تواند زمینه پایداری روستایی را بهبود بخشد. با این وجود می‌توان اینگونه بیان داشت که پرداختن به مفهوم روستای خلاق از تمامی اصول و قواعد شکل دهنده به خلاقیت تبعیت می‌کند و پیش‌فرض‌های گذشته که خلاقیت را مختص شهرها و سطوح بزرگ جهانی می‌بینند، رد کند و با عناصر سازنده خلاقیت (انسان، فضا و سرمایه‌گذاری) روستا را در جهت پرورش انسان‌های خلاق سوق دهد. این‌گونه خلاقیت که داشته‌های محیط، منابع و نیروهای بالقوه مردم را به فعلیت می‌رساند، زمینه را برای توسعه پایدار فراهم می‌کند. با این وجود پیشنهادات زیر مطرح می‌باشد:

۱- گسترش امید به آینده مطلوب در بین روستاییان، استقبال از اختراع و نوآوری، افزایش قدرت ریسک و شناسایی توانایی روستاییان از طریق گسترش فرهنگ کتابخوانی و

منابع

- ابریشمی، ح.، بیدرام، ر.، ماجد، و بخشایش، ا. ۱۳۹۸. امکان‌سنجی توسعه پایدار روستایی از طریق توسعه صنایع خلاق: نمونه موردی صنایع دستی روستاهای منتخب استان اصفهان. فصلنامه روستا و توسعه، ۲۲ (۸۸): ۶۹-۵۱.
- استلاجی، ع. ر. ۱۳۸۱. بررسی و تحلیل رویکردها و راهبردهای توسعه روستایی-ناحیه‌ای، نشریه جهاد، ۲۲ (۲۵۲): ۸۴-۷۶.
- استلاجی، ع. ر. و جعفری، م. ۱۳۹۳. نقش عوامل طبیعی در آرایش فضایی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ماهنشان. فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۳ (۱۰): ۲۹-۴۰.
- اصلانیان، م.، کرد، ب.، خزایی صحنه، س.، یعقوبی، ن. و روشن، س. ع. ۱۳۹۵. رویکردی آینده‌پژوهانه به برنامه‌ریزی راهبردی منابع انسانی با استفاده از روش فراترکیب. مجله مدیریت شهری، ۴۵: ۴۶۱-۳۹۸.
- جشاری، س و مرادی، ا. ۱۳۹۸. تدوین راهبردهای توسعه اقتصاد کشاورزی نواحی روستایی استان سیستان و بلوچستان با رویکرد آینده‌پژوهی، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۸ (۲۹): ۶۶-۵۱.
- راست قلم، م.، صیدایی، س. ا. و نوری، س. ه. ا. ۱۳۹۵. تعیین پیشران‌های کلیدی رهیافت روستای خلاق با استفاده از نرم افزار میک‌مک. پژوهش‌های روستایی، ۷ (۲): ۳۱۸-۳۳۲.
- زراعی، ی. ۱۳۹۵. سنجش توسعه در مناطق روستایی با تأکید بر برخی شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی (مورد مطالعه: شهرستان‌های استان خراسان رضوی). فصلنامه علمی ترویجی مطالعات فرهنگی - اجتماعی خراسان، ۱۱ (۲):

فناوری‌های نوین در علوم جغرافیایی. شهریور ۱۳۹۶،

دانشگاه زنجان: ۱۴-۱.

Anderson, L. 2010. Magic Light, Silver City: The Business of Culture in Broken Hill. *Aust. Geogr*, 41 (1): 71-85.

Ardhala, A. D., Santoso, E. B., and Sulistyarso, H. 2016. Influence Factors on the Development of Creative Industry as Tourism Destination, *Social and Behavioral Sciences*, 227: 671-679.

Balfour, B., Fortunato, M.W. and Alter, T.R. (2018). The creative fire: an interactional framework for rural arts-based development. *Journal of Rural Studies*, 63: 229-239.

Bell, D. And Jayne, M. 2010. Policy and practice in the UK rural cultural economy. *Journal of Rural Studies*, 26: 209-218.

Bosworth, G. 2008. Entrepreneurial In-Migrants and Economic Development in Rural England. *Int. J. Entrep. Small Bus.* 63 (6): 355-369.

Brüntrup, M. and Messner, D. 2007. Global Trends and the Future of Rural Areas. *Agriculture & Rural Development*, 1: 2007.

Can, D. And Ngo, V. 2017. Building "Creative Tourism" In Duong Lam Ancient Village. *International Journal Of Management And Applied Science*, 3: 79-83.

Citarella, G. and Maglio, M. 2014. A Systems Approach to Local Territory as a Driver for Creative Tourism Development on the Amalfi Coast. *Almatourism-Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 5(1): 57-80

Cooke, P. And Lazzeretti, L. 2008. Creative Cities, Cultural Clusters and Local Economic Development, Cheltenham, Uk; Northampton, Ma: Edward Elgar, P62.

Donald, B., Beyea, J, and Christmas, C. 2008. Growing the creative-rural economy in prince Edward County. Department of Geography Queen's University.

Doncean, M. 2013. The creative-inventive use of colors in rural tourism marketing strategy. *Journal of Seria Agronomie*, 56 (2): 213-216.

Glenn, J. C. 2009. Introduction to the Futures Research Methods Series, *Futures Research Methodology (Version 3. 0)*. Washington, DC: The Millennium

عناستانی، ع. ا. و حسینی، س. ر. ۱۳۹۷. تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر اشتغال‌زایی فعالیت‌های کشت و صنعت در مناطق روستایی شهرستان جیرفت، نشریه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۷ (۲۶): ۳۷-۵۸.

عینالی، ج.، محمدی‌یگانه، ب. و قاسملو، ح. ۱۳۹۸. نقش گردشگری خلاق در توسعه پایدار مناطق روستایی (مطالعه موردی روستاهای تاریخی - فرهنگی شمال غرب کشور)، *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۲ (۲۵)، ۱۹-۳۹.

کارگر اصل‌زنوزی، ق.، عزت پناه، ب. و ولیزاده، ر. ۱۳۹۹. شناسایی و تحلیلی بر پیشران‌های مؤثر در توسعه آینده صنعت گردشگری تجاری با رهیافت آینده‌پژوهی (نمونه موردی: شهر جلفا)، نشریه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۲ (۲): ۱۷۰-۱۵۳.

کلامی، م. و حسینی، س. ش. ۱۳۹۶. روستای خلاق، رویکردی نو در استفاده از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های موجود روستا جهت احیای آن (نمونه موردی روستای خویین)، اولین همایش اندیشه‌ها و فناوری‌های نوین در علوم جغرافیایی، زنجان، گروه جغرافیای دانشگاه زنجان.

مختاری ملک‌آبادی، ر.، مرصوصی، ن.، علی‌اکبری، ا. و امینی، د. ۱۳۹۴. شاخص‌های بومی شهر خلاق با رویکرد ایرانی اسلامی. فصلنامه علمی - پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران، ۴۷: ۱۷۷-۱۶۱.

مرکز آمار ایران. ۱۳۹۵. سرشماری عمومی نفوس و مسکن سیستان و بلوچستان. تهران.

موسوی، س. ر. ا.، موسوی، س. پ. و برومندان، ف. ۱۳۹۳. آینده‌پژوهی دانشی کاربردی در توسعه روستایی. سومین همایش ملی آینده‌پژوهی، بهمن ماه ۱۳۹۳، تهران.

یاسوری، م. و سجودی، م. ۱۳۹۶. کارآفرینی روستایی؛ راهی برای تحقق روستای خلاق، اولین همایش اندیشه‌ها و

- the Rural Growth Trifecta: Outdoor Amenities, Creative Class and Entrepreneurial Context. *J. Econ. Geogr.* 1: 529- 557.
- Morgan, J. Q., Lambe, W., Freyer, A. 2009. Homegrown Responses to Economic Uncertainty in Rural America *Rural Realities*, 3(2), pp. 1-15.
- Stolarick, k, Denstedt .M, Donald. B, Spencer. G. M. 2010. Creativity, Tourism and Economic Development in a Rural Context: the case of Prince Edward County, *Journal of Rural and Community Development*. Development in a Rural Context: the Case of Prince Edward County. *Journal of Rural and Community*, 5: 238-254.
- Thomas, N.J., Harvey, D.C. and Hawkins, H. 2013. Crafting the Region: Creative Industries and Practices of Regional Space. *Regional Studies*, 47 (1): 75-88
- Townsend, L., Wallace, C., Fairhurst, G., and Anderson, A. 2017. Broadband and the Creative Industries In Rural Scotland. *Journal of Rural Studies*. 54: 451-458.
- Project.
- J scotte, A (2006). "creative cities". Conceptual issues and policy questions, university of California, Los
- Jarábková, J., & Hamada, M. 2012. Creativity and rural tourism. *Creative and Knowledge Society*, 2(2), 5-15.
- Kamarudin, K. H., Untari, R. and Ngah, I. 2018. Development of Creative Village and Rural Entrepreneurship in Malaysia and Indonesia: An Exploratory Study. *Rural Research & Planning Group International Conference 2018*, At Denpasar, Bali.
- Kazana, V., Kazaklis, A. 2009. Exploring Quality of Life Concerns in the Context of Sustainable Rural Development at the Local Level: A Greek Case Study. *Reg. Environ.* 9 (3): 209- 219.
- Lee, A. and Wall, G. 2012. Food clusters: Towards a creative rural economy. *Martin Prosperity Institute, Rotman School of Management, University of Toronto*.
- Mcgranahan, D.A., Wojan, T.R., Lambert, D.M. 2011.

Analysis of Key Factors Affecting Creative Village Metrics for Sustainability of Rural Habitants with a Future Outlook Approach (Case Study: Sistan Region)

Hasanali Jahantigh¹, Aliakbar Anabestani^{2*}, Mahmoud Reza Mirlotfi³ and Omid Ali Kharazmi⁴

Accepted: 24 January 2021

Submitted: 13 November 2020

Nowadays the creative village approach is a new perspective on rural development and it seeks to provide quality of life and creative living environment in rural areas. Therefore, the aim of the present study is to extract the characteristics of creative villages in rural habitants of the Sistan region and to identify key factors affecting expansion of rural creativity. For this purpose, the cross-section analysis method was used. The required information was extracted in the form of a Delphi questionnaire using the opinion of experts. Moreover, the key factors affecting creativity of villagers were identified. The study sample included 26 experts in the Sistan region who were purposefully selected. The results show that a total of 69 indicators affect tourism in Sistan 18 of which were selected as key factors. Out of 18 drivers, 6 had the most impact and the least impact, including "Trust in educated people in decision-making and management", "Welcoming and accepting creativity by local villagers in the area", "Support of villagers and local officials from projects" "Entrepreneurship presented in the rural environment", "entry of villagers into new and innovative activities", "the ability of local managers to lead the village in the development of creative village" and "development of creative ideas to improve public participation". So creative village approach is recommended as a useful approach to removing barriers to development in rural settlements.

Keywords: Foresight, Rural Creativity, Rural sustainability, Sistan.

1- PhD student, Geography and Rural Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

2- Professor, in Geography Department, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

3 -Associate Professor, Geography & Rural Planning, University of Zabol, Zabol, Iran-

4- Assistant Professor, Geography and Urban Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

(*- Corresponding author Email: anabestani@um.ac.ir)

DOI: 10.22048/rdsj.2021.257221.1885